

Surrendering the Spoils

לך לך תשע"ז

Artscroll - Chumash

GENESIS

PARASHAS LECH LECHE

14 / 15-24

born in his house — three hundred and eighteen — and he pursued them as far as Dan. ¹⁵ And he with his servants deployed against them at night and struck them; he pursued them as far as Hobah which is to the north of Damascus. ¹⁶ He brought back all the possessions; he also brought back his kinsman, Lot, with his possessions, as well as the women and the people.

¹⁷ The king of Sodom went out to meet him after his return from defeating Chedorlaomer and the kings that were with him, to the Valley of Siddem which is the king's valley. ¹⁸ But Malchizedek, king of Salem, brought out bread and wine; he was a priest of God, the Most High. ¹⁹ He blessed him saying: "Blessed is Abram of God, the Most High, Maker of heaven and earth; ²⁰ and blessed be God, the Most High, Who has delivered your foes into your hand"; and he gave him a tenth of everything.

²¹ The king of Sodom said to Abram: "Give me the people and take the possessions for yourself."

²² Abram said to the king of Sodom: "I lift up my hand to HASHEM, God, the Most High, Maker of heaven and earth, ²³ if so much as a thread to a shoestraps; or if I shall take from anything of yours! So you shall not say, 'It is I who made Abram rich.' ²⁴ Far from me! Only what the young men have eaten, and the share of the men who accompanied me: Aner, Eshcol, and Mamre — they will take their portion."

2

21-23. Abraham declines the king's offer. Seeing Abraham's magnanimity to Malchizedek, the king of Sodom is emboldened to make an audacious request. Though Abraham, as the victor, was entitled to keep all the spoils of the war, the king asked that all his subjects be returned to him, while Abraham would keep the wealth. To show devotion to God, however, Abraham rejected any personal gain from his victory, human and material. He vowed, "Even the most insignificant spoils of my victories will I not retain — thus have I vowed to HASHEM" (*Ibn Caspi*). I decline all personal gains so that you will not go about boasting that it was you, rather than God, who made me rich (*Rashi*). That he returned the spoils was praiseworthy, but the Sages maintain that in returning the people, he erred, because he thereby prevented them from being taught the way of God (*Nedarim 32a*).

דרש דוד / לך לך

3

הנהגתו של אברהם אבינו טעונה ביאור, מדוע כאן סירב לקבל ממלך סדום את הרכוש שהציל מיד ארבעת המלכים, על אף שרכוש זה היה שייך לו ספק. כשיד למצרים, אמר לשרה: "אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך" (בראשית יב, יג), ופירש רש"י: "יתנו לי מתנות?"

יום

לך לך

באר

4

לך

ויאמר אברהם אל מלך סדום הרמתי ידי אל ה' איל עליון קונה שמים וארץ אם מחוט ונוז, ולא תאמר אני העשרתי את אברהם. (יד, כב-כג) ופירש"י הרמתי ידי, לשון שבועה, וכ"ה בתרגום יונתן ב"ע.

יש להבין מה ראה בזה הכרח להשבע בשבועה שלא יקח מהרכוש של מלך סדום, אם לא רצה לקחת הרכוש יחזיר לו, וכי כל כך היה מלך סדום מסרתי באברהם שיקח רכושו, עד שהיה מוכרח להשבע ע"ז.

6 למען ייטב לי בעבורך - יתנו לי מתנות

דרש מרדכי

5

קיה

והדברים מאירים ומשמחים בביאור דברי רש"י המופלאים "אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך" (בראשית יב יג), וברש"י למען ייטב לי בעבורך - יתנו לי מתנות, ורבים נבהלו כן תמהו, אברהם אבינו מחפש שיתנו לו מתנות כאשר הוא נמצא בסכנת חיים, שמא יהרגו אותי ואתך יחיו "מעסיק" אותו ויתנו לי מתנות, ומה עם "שונא מתנות יחיה". מלבד זאת אברהם אבינו הוא סמל מידת ההסתפקות שבמלחמת המלכים אמר למלך סדום אם מחוט ועד שרוך נעל ופתאום כאן מבקש מתנות.

* אולם לדרכינו הדברים מאירים, השתדלותו של אברהם אבינו לקבל מפרעה מתנות היתה על מנת לקיים בזה מעשה אבות סימן לבנים, לקיים "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

מדוע מפרעה אברהם אבינו לוקח מתנות ואילו ממלך סדום אשר בכל השלל זכה אברהם מעיקר הדין לגמרי, אינו לוקח מאומה ואין נשבע שלא יקח כלום.

אולם התשובה לכך, היא על פי הדברים שייסדנו לעיל, אצל פרעה, בורא עולם מסבב את הצלתה של שרה, הוא מעניש את פרעה בנגעים גדולים, ופרעה מחליט להיטיב עם אברהם, אין זה אלא דמשמיה קא זכו ליה וסבבו לו עשירות על ידי פרעה, לא כן כאשר אברהם אבינו יוצא לקדש שם שמים ולדאוג למען חילול שמו יתברך, "אסור" שתהיה לו אפילו נגיעה אישית קלה במלחמה זו, היא כולה אך ורק למען כבוד שמו יתברך, אם אברהם אבינו היה לוקח מן השלל היתה מתפרשת מלחמה זו כמלחמה עם רצונות אישיים, עם הנאה אישית של אברהם אבינו, לכן נשבע אברהם אבינו שאינו נוגע בשלל אפילו בשרוך נעל, שהרי מלחמתו כולה למען כבוד שמים בלבד.

מלחמת המלכים - מלחמה על האמונה בעולם

להבנת הענין נראה להקדים ולבאר, כי אמנם לפי פשוטו של מקרא לא היתה מלחמת המלכים קשורה לאברהם

כלל, ורק מפני שלוט נשבה במהלך המלחמה ביחד עם אנשי סדום, יצא אברהם להלחם בשבוי של לוט כדי להצילו מידם. אך בפרקי דרבי אליעזר (פס' 10) נבואה שמלחמה היתה מכוונת כנגד אברהם, וזו לשונו: "באו עליו כל המלכים להרגו, ואמרו נתחיל ראשון בבן אחיו ואחר כך נתחיל לו, ובשביל לוט לקחו את כל רכוש סדום ועמורה".

והדברים מבוארים ביתר הרחבה בזהר (פ' לך לך דף פו ע"ב, בתרגום ללהיק): "בשעה שנתחברו כל אותם המלכים להלחם באברהם, נתייעצו להעבירו מן העולם... מפני מה, לפי שהיה אברהם

מוציא את בני העולם מעבודה וזה ומביאם לעבודת ה', ועוד, שהקב"ה עורר אותם למלחמה, כדי לגדל את שמו של אברהם בעולם (כפי שכתבנו), ולקרבו לעבודת ה'".

נמצא, שסודה וענינה של מלחמת המלכים לא היה על ענינים גשמיים, אלא על הנהגת הרוחנית של העולם, וכפי שנתבאר בזהר, שהמלכים רצו לעקור ולהשמיד את האמונה שהפיק אברהם אבינו בעולם".

מעשה מובן מדוע טירב אברהם לקבל את רכוש סדום, שהואיל והיתה זו

מלחמה על השלטת האמונה בעולם, רצה אברהם להוכיח דוקא כאן לכל באי העולם, שמטרתו במלחמה זו היא גילוי האמונה בה' והבטחון בו, ולא חלילה מחשבת ממון וכדומה.

וביותר רצה אברהם לחזק את הבטחון בה', וללמד לכל באי עולם שעבדי ה' סמוכים ובטוחים שה' יקיים את הבטחותיו, ולפיכך אינם צריכים לשום סיוע שהוא, כי ה' הוא נחלתם, וכמו שפירש רש"י (בראשית ה' כ"ג): "ולא תאמר אני העשרתי את אברם - שהקב"ה הבטחני לעשרתי".

76 ה"ה נשק-ר' מ"ך

ובזה יוכן שפיר מה שאמרו בגמרא בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לשתי מצות, לחוט של תכלת ורצועה של תפילין. כי הלא מצות אלו המה חותמות של הקב"ה, והם מכריזים על יחודו ואחדותו יתברך בעולם, ושהוא בורא ומנהיג לכל הברואים. על כן כשכרו של

לאדם אחר לא היה מלך סדום אומר, "תן לי הנפש והרכש קח לך". איש סדום אינו מותר על רכוש. כל עולמם רואים אנשי סדום בממונם. אף פרוטה אחת מרכושם אין הם נוהגים לאחריהם. "הנה זה היה עין ה' אחותם גאון שבעת לחם ושלוח השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה" (יחזקאל טו, מט). מלך סדום אומר, "והרכוש קח לך"? הוא מותר על רכוש? ואפילו תמורת הנפש אין אנשי סדום מוכנים לוותר על רכוש. בסדום זו לא חסו על נפשם של ריבה שנתנה פרוסת לחם לעני והרגוה (ראה סנהדרין קט). עדיף בעיניהם הרכוש על הנפש. לא לאדם אחר לא היה מלך סדום אומר כך. הוא אמר כך רק לאברהם. למה? כי בסדום היתה האנכיות * לא ענין שבנוחיות, אלא ענין שבהשקפה. ה"שלי שלי" הפך להיות * תורה. אמרו וכי מאחר שארץ ממנה לחם יעפרות זהב לו למה לנו עוברי דרכים שאין באים אלינו אלא לחסרינו ממוגיגו, בואו ונשכח תורת רגל מארצנו" (שם). לא "ונשכח רגל מארצנו", אלא "תורת רגל" תורת סדום היא נגד תורת רגל. שיטה נגד שיטה. מלחמה אידיאולוגית בתורה האומרת "שלי שלך".

לכן עתה אחרי שמלך סדום שמע מפני מלכי צדק שאברהם דוגל בתורה של "קונה שמים וארץ". כלומר אברהם לא הלך למלחמה בשל ביוזרו כדי להציל את לוט בן אחיו, אלא בעיקר כדי לבנות עולם חסד ולהשליט את הצדק בין בני אדם - נבחר מלך זה מתורה זו שהיא מסוכנת לתורת סדום ואמר, "תן לי הנפש והרכש קח לך".

כי להשאיר את הנפש בידי אברהם מסוכן מאד. כל קיומה של תורת סדום יועמד בסכנה. אנשי סדום שבידי אברהם יכולים עוד להיות קרבנות להשפעת המזיקה זו של תורת החסד. מה טעם לרכוש של סדום אם תורת סדום היא בסכנה? סדום דבקה ברכושה רק בשל תורתה, אבל בלי תורה זו אין ערך גם לרכוש.

A PEN IN THE HAND

The episode of the war between the two groups of kings concludes with Avraham miraculously defeating the armies of the four kings, which had overcome that of the five kings. He returns to the land of Canaan with all the captives and the loot, and the king of Sedom, whose city had been sacked by the invaders, comes to Avraham with a request: "Give me the people, and you keep the goods" (Bereishis 14:21).

The king's suggestion is worded as a casual proposition, but make no mistake — it was extreme generous on the king's part. Sedom was the most prosperous city in the region, and its residents, obsessed with materialism, were renowned for their wealth. In many ways Sedom was

the Manhattan of the Middle East. A chance to gain a sum of money equal to the total assets of Wall Street is a grand opportunity, indeed!

Why was the king of Sedom so eager to part with this vast wealth? He made no attempt to bargain with Avraham, but immediately offered all the goods. What prompted this unusually liberal gesture? The citizens of Sedom were by no means celebrated for their openhandedness. Furthermore, the Torah gives no indication that Avraham demanded monetary recompense in exchange for having retrieved the loot. The king of Sedom could simply have asked Avraham to return to him both the people and the assets, said "thank you very much," and gone home. Obviously, he had some plan in mind.

* The commentators explain that after rescuing the people of Sedom, Avraham began to teach them belief in the One God. It was an ideal opportunity for outreach — the people had witnessed Avraham's courage on the battlefield, and they felt endlessly indebted to him, for he had rescued them from the hands of the enemy. Avraham took full advantage of this situation and, during the journey back to the land of Canaan, he gave them a crash course in spirituality and faith. Gradually he began to make inroads in the attitudes of these captives. The Sodomites actually listened to him and were moved to introspection. Maybe there is something to this religion thing after all, they thought.

The king of Sedom learned of Avraham's influence over his subjects and grew concerned. His military defeat had brought his own popularity among the people to an all-time low, but like all wise politicians, he knew that time heals all wounds. Avraham's *teshuvah* campaign, however, was an entirely different matter. It had the potential of developing into a religious movement that could topple his sovereignty. Avraham had to be stopped at all costs.

His first tactic was the time-tested method of bribery — all the assets of Sedom in exchange for Avraham's desisting from teaching religion to the Sodomites. This was his true intent when he said, "Give me the people, and you take the goods" — take the money, he told Avraham, but stop undermining my power.

Of course, Avraham refused to accept the money, but the explanation he offered for his actions introduced a new element into the dialogue:

Avram replied to the king of Sedom, "I lift my hand [in an oath] to God Above, Possessor of heaven and earth — not a string, nor even a shoelace! I will take nothing that is yours, so that you will not say, 'It was I who made Avram rich.'"

(Ibid., 22-23)

|| What exactly was Avraham's intent here?

Rashi explains that God had promised Avraham that He would grant him vast wealth, as it is written, "I will bless you" (ibid. 12:2). Avraham feared that if he would accept the riches of Sedom, the king would later claim that it was *he* and not God who had made Avraham rich, in which case it would appear as though God failed to fulfill His promise. This would have been tantamount to a public desecration of God's Name.

This interpretation is difficult to understand, since Avraham did not hesitate to accept gifts from Pharaoh after the Egyptians seized Sarah (ibid., 12:15-13:2). For some reason, the possibility that Pharaoh would claim, "It was I who made Avraham rich" did not concern him.

Furthermore, what difference would it have made *how* Avraham became rich? God's promise to make him rich did not imply that the money would fall from Heaven. God has many agents at His disposal in this world. He can grant wealth to a person by means of an attractive business deal, through fluctuating stock-market prices, or by envoys such as Pharaoh. Why, then, did Avraham recoil at the thought of accepting money from the king of Sedom? Was he not just another instrument of God's will?

✓ This takes us back to a classic dichotomy of Jewish faith: Can two apparently mutually exclusive fundamental tenets, *hashgachah* and *hishtadlus*, be reconciled? *Hashgachah* literally means "supervision." It represents the doctrine that God has sole control over the universe. This implies that there is an ultimate purpose to Creation, which in turn indicates that every individual's life has a purpose. Not only are

major events important to God, but even the most mundane aspects of our lives, such as taking the wrong amount of change from one's pocket, or slipping and scraping one's knee, are considered by Him as significant.

In contrast, *hishtadlus* means "effort." Man must expend effort to subsist in this world. He must endeavor to earn a livelihood, he must visit a physician when he is ill, and he must attend to his own needs. It is difficult to reconcile this approach with absolute faith in God, for if God has absolute control over the universe, why should man have to make such efforts?

12 There is no clear answer to this question. A Jew must believe in a synthesis of both concepts: God has absolute control over the universe (*hashgachah*), but for some reason which we cannot fully fathom, He requires that man make an effort and strive to achieve his goals on his own (*hishtadlus*).

✕ One way to approach this paradox is to understand that man must fulfill his obligation of *hishtadlus* in order to demonstrate that he really cares about the outcome of his fate. This in turn prompts God to actualize man's hopes. Judaism advocates a synthesis of both concepts. One cannot sit back and say, "If God wants me to have food, He'll throw it down to me from Heaven."

Compare this attitude to that of an effective doctor. How is he supposed to react when he cures an ailing patient? Some doctors resent seeing a patient expressing gratitude to God for restoring his health. If anything, he should thank *me!* such doctors think. They want all the credit.

B On the other hand, skilled doctors who have grown accustomed to curing people may tend to accept all the credit for their success, neglecting to recognize God's part in the healing process. The same is true of businessmen — if a *shlemazel* happens to make a profit, he thanks God because he knows his success had nothing to do with him; a skilled businessman, on the other hand, tends to take all the credit for a successful endeavor. Whenever a person excels at something, he runs the risk of thinking that he himself is responsible for all his accomplishments.

How should a skilled professional relate to success in his area of expertise? He should think, "I'm an excellent instrument of God. The matter can be likened to a pen in the hand of an outstanding author: Wouldn't it be ludicrous for the pen to take credit for the bestselling novel the author wrote with it? Imagine if the piece of chalk which Einstein used to outline his theory of relativity took credit for devising the mathematical formulas Einstein scribbled on the blackboard. How absurd!

It's no less absurd for man to think that any of his accomplishments are all to his credit. Man is a valuable tool in the hand of the Master, but nothing more than that. For this reason our Sages said, "The greater the man, the greater is his evil inclination" (*Sukkah* 52a) — success in any given field of endeavor breeds an illusion of power and self-sufficiency.

14 "Don't worry, my son," Reb Zundel answered with a patient smile. "You'll see — God will provide. He's never yet let me down!"

As he shuffled closer to the train, the man came up to him once more and said, "Look, Reb Zundel, I'll buy you a ticket *this* time, but I hope you've learned your lesson once and for all — you can't rely on God. It just doesn't work!"

~ The poor fool didn't realize that he himself was God's agent. God had sent *him* to get Reb Zundel to Linsk. Because he had become too involved in his own viewpoint, he failed to recognize his role in God's plan. It's difficult for people to remain objective and realize they are merely utensils in God's hand.

✕ With this principle we can understand why Avraham refused to accept the spoils of the king of Sedom. Avraham sensed that something was amiss. The king of Sedom must have an ulterior motive, he thought. He was absolutely right. The king of Sedom wanted to give Avraham this vast fortune in order to discredit Avraham in the eyes of his subjects. He planned to show everyone that Avraham's words were false, that the relationship he claimed with God was nothing but an illusion. After handing Avraham the goods, he would have turned to the people and said, "You see? Avraham claims that God promised to make him rich. Ha! What a farce! I have made him rich, not God."

• For his part, Avraham would have had no qualms about keeping the possessions of Sedom, just as he had not hesitated to accept Pharaoh's offering — he realized God has many agents through whom to fulfill His promise. The problem was that the king of Sedom did not realize that he was an instrument of God.

The wording of the verse clearly reflects this interpretation. Avraham did not say, "I will not take anything that is yours, because God has promised to make me rich," but rather, "I will not take anything that is yours so that you will not say, 'It was I who made Avram rich.'"

The question that remains unanswered is, Why wasn't Avraham concerned that Pharaoh would make a similar claim? Why wouldn't Pharaoh say, "It was I who made Avram rich"?

ופירש רש"י: ולא תאמר אני העשיתי את אברם - שהקב"ה הבטיחני לעשרני, שנאמר (לעיל יב, ג) ואזכרך וגו':

לכאורה יש לתמוה, הרי אברהם מציל מן המלחמה היה, ובלעדיו לא היה כאן לא רכוש ולא נפש, ואם כן מה איכפת היה לו לקחת ממה שהציל, והרי כך הוא דינו של המציל נכיבוש מלחמה, שעל פי ההלכה הכל שייך לו, כמו מציל מן הארי, ואם כן צריך ביאור מה שפירש רש"י שלא רצה לקחת ממנו כדי שלא יאמר מלך סדום "אני העשיתי את אברם", הלא הרכוש לא היה שייך כלל למלך סדום, אלא היה שייך לאברהם מדינא ממש!

ביאור הענין נראה כך: רצה אברהם שרק הקב"ה יתן לו את העושר מידי, שכך הבטיחו הבורא, ולכן לא הסכים לקחת מכל מה שיש

בו ריח נטילת הזרוע ולא נחשב שקיבל זאת מהבורא ממש. ואף שכל המלחמה היה רצופה בנסים גלויים [כמו שרואים ממעשה דנחום איש גמזו תענית כ"א ע"א, שבמלחמת אברהם נעשה העפר לחיצים ובליסטראות], מכל מקום לא רצה אברהם להנות רק ממה שה' יתן לו מידו להעשירו בזה, ולא ממה שהגיע לידו בדרך הזרוע.

כאן מתגלה מסירות נפשו של אברהם אבינו ע"ה, שהרי מלך סדום רצה לתת לו את הכל, ולכל הפחות שכר על עזרתו במלחמה, ולא רצה לקבל ממנו מאומה כדי שלא למעט בכבוד השי"ת, וכיון שהשי"ת הבטיח להעשירו, רצה אברהם שקיום ההבטחה יהיה בדרך גלויה, כדי שיכירו כולם וידעו שהשי"ת הוא בעל הבירה, ואם היה בא לו העושר ע"י עשיה כלשהי מצדו, אף שעדיין היה זה נס מופלא עד מאוד שנלחם עם כל כך הרבה אנשים וניצחם, עם כל זה לא רצה לקחת ממנו דבר כדי שלא יאמר מלך סדום "אני העשיתי את אברהם" וממילא על ידי זה יתמעט אפילו מעט מכבוד השי"ת.

אבל עתה, כשיראו כולם בעיניהם שרק השי"ת בעצמו הוא שהעשיר את אברהם - יקחו מכך מוסר איך לעבוד את השי"ת.

ונתבונן עוד איך היו נראים אנשי סדום. הרי כל יושבי הארץ ראו שרק אברהם הוא שלחם ולקח את הכל מהמלכים בדרך ניסית, ובלעדיו לא היה נשאר כלום לא מהנפש ולא מהרכוש של אנשי סדום, ומכל מקום רואים שהיתה סברא לומר שאנשי סדום יוכלו לומר גם באופן כזה "אני העשיתי את אברם". זאת משום שקשה מאוד לאדם להודות באפסותו, ובפרט לאנשי סדום שהיו לקויים מאוד בכל העוונות שבעולם.

מכך עלינו להפיק לקח, שאדם הנותן צדקה לאחר, שלא יאמר: אני העשיתי ועזרתי לפלוני. זה היה מנהגם של אנשי סדום, לתלות כל דבר בעצמם, אבל אדם ירא ה' צריך לדעת שכל מה שיש לו בעולם הוא רק פיקדון מאת ה', וניתנה לו זכייה מהשמיים שביכולתו גם לעזור לשני, וישמח מאוד בזכות שנפלה בחלקו, אך אל לו להרגיש ח"ו שהוא העושה והוא זה שעזר, כי זו כאמור מרתם של אנשי סדום, ממנה עלינו להתרחק ולהישמר.

The truth is that it made no difference to Avraham what Pharaoh said or didn't say. The Egyptians were so corrupt that Avraham made no attempt to teach them about God. He considered them a lost cause. What they thought about him would not have affected their attitudes one way or the other.

We can see from this that, firstly, Avraham was a realist — he had no illusions about any potential for success in influencing the Egyptians. Secondly, although Avraham had given up on the Egyptians, he still had hope for the Sodomites. This gives us an indication of how corrupt Egyptian society must have been!

19

* בספר הישר לרבינו תם (שער גי'ד) כתב, כי חובה על כל אדם להתקין לו פיקס, בו יהיו רשומים מאורעות מיוחדים, דרכי הנהגתו של הקב"ה עמו, השגחתו הפרטית עליו, ניסיו ונפלאותיו. עוד הוסיף, כי ישבע לקרוא בן לפחות אחת לשבוע, כדי לזכור בוראו ולהכיר לו טובה.

מדוע, אם כן, לא יטול אברהם אבינו, איזו מזכרת ממלחמתו ההירואית? אולי תכשיט קטן, או שלט להסגירו ולתלותו על הכותל מול עיניו. ואם אינו חפץ בפרסום, יטול לפחות חפץ קטן, פשוט-ערך, ויטילו במגרתו הפרטית. מדי פעם, בפתחו את אותה מגרה, יזכר בנפלאותיו של הבורא. ואם אף זה לא, אולי חוטי שאיש אינו זקוק לו, או שרוך נעלי!

— השקפה עמוקה וחדירה אל נבכי הנפש, הדריכה את מהלכיו של אברהם העברי.

סובב לו האדם בזה העולם ומתכנן את תכניותיו. עוסק לו האדם תדיר בהבטחת קיומו ופרנסתו. סוחר, משקיע, קונה, מוכר, נושא ונותן. פעמים מצליח, פעמים נכשל. מוטרד ודואג, שמח, נהנה, וחוזר חלילה. והנה, תוך כדי עיסוקיו וטרדותיו, מוחדרת בו ההשקפה המוטעית, כי הוא זה המצליח, כי הוא זה המפרנס, כי הוא זה המגלגל את קיומו והצלחותיו.

האמת אינה כן.

כל מה שיש לנו, הלא הוא מ"ידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה".

* אדם אינו אלא שליח ההשגחה הפרטית.

20

ואילו הוא עצמו, גם תוך כדי ברכת מונו ותפילותיו, עוסק בשכחה הנוראה הזאת. "כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה" (בי"ק כ:), הלא הוא אינו אלא שלוחא דרחמנא. הקב"ה הוא שמגלגלו, הוא שמפרנסו, מכלכלו ומקיימו.

ידע אבינו אברהם, כי כל אותן מתנות, גם אם ינתנו לו לזכרון, או להכיר טובה, — תוך כדי כך, עלול מישחו לטעות במשמעות האמיתית של "מידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה".

טעות כזאת, סכנה מרובה טמונה בה. היפך האמת! היפך דרכי ומעללי ההשגחה העליונה. אסור כי מישחו יחשוב כך. אין לך חילול גדול מזה.

21

ואילו האמת היא כי הכל, מחוט ועד שרוך נעל, וכל דבר אחר, אינו אלא "מידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה".

אך מי יודע, שמא בכל זאת יחדור יצר הפיתוי לטובה הרוחנית הזאת, לכן אין איפוא, שום עצה אלא "הרימותי יד לקל עליון" ... להשבע, כדי לבלום את הסכנה הנוראה הזאת.

מתנות, קיבל אברהם מאבימלך ומפרעה ועוד ועוד. אך דברים של שכר של "מגיע", זה לא.

"ולא תאמר אני העשיתי את אברם" — אסור לגרום לחילול השם כזה. אסור שאי מישחו, ולו הרחוק ביותר, יכשל בזיוף הנורא הזה. אין לנו, אלא "מידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה".

18 ברכת לך לך מרדכי קמו

קונה שמים וארץ, שלא לקבל מאומה. והסירוב, מלבד שהוא מאומת בשבועה, מלווה בנימוק: "ולא תאמר אני העשיתי את אברם"...

למה הסירוב? מה טעם השבועה?

מה איכפת לו לאברהם אם מאן דהוא יעלה על דעתו את הטעות הזאת, כי הוא העשיר את אברהם?

הלמאי הוצרך אברהם לכלי האיי? על שום מה הקיצוניות — אף לא חוט, אף לא שרוך-נעלי! מדוע לא? ואף להשבע על כך!

יב אור ל' יובל' אפי' מחוט ועד שרוך נעל. כי

לכן נשבע אברהם אבינו שלא יקה ממנו אפי' מחוט ועד שרוך נעל. כי בכוה אינו נקרא "ואברכך" - כיון שיד אדם באמצע - האומר אני העשרתי את אברהם! וכל פסיעותיו של אברהם אבינו היו מכוונות רק לקדש שם שמים בעולם. ואם נמצא אפי' אחד בעולם - שעומד יחידי כנגד כל העולם כולו - ומכחישי הנס, ואף אם לא יכחיש, רק משתף גם עצמו בו, כמו מלך סדום שיאמר אחי"כ אני העשרתי את אברהם, ואי"כ אינו מכיר במדה מספקת את הנס הנגלה - כי השי"ת העשיר את אברהם ולא הוא, הרי נפגם בזה כביכול קידוש שמו יתבי, וכדאי לו לאברהם להפקיר כל רכושו המגיע לו בשום ספק, ובלבד שלא יבוא לידי כך. כי אין ברכוש זה קידוש השם! והרי"ז גורא ונפלא להמתבונן.

מעתה יש לנו ללמוד ק"ו, אם ברכוש כזה הנכר לא יחשב בו קידוש השם אשר נעשה בו לעיני כל, מפני אמירה אחת של מלך סדום וכו', ק"ו אם יגרם ח"ו ע"י פעולת אדם חילול השם, אף אם בפעולה זאת עצמה נגרם קידוש השם לרבים - ואפי' לרבות רבבות בני"א, אין מצות קידוש השם יכולה לכבות עבירת חילול השם. אפי' אם הקידוש הוא לרבים והחילול הוא ליחיד, וכמו שנתבאר בקל וחומר מפרשה זאת. ומה עד כמה יש להזהר - אף אלו המקדשים שם שמים ברבים - שלא ייגרם איזה רפיון אפי' לאחד מ ישראל. וכ"ש חילול השם ח"ו - מכל מעשיהם והנהגתם!

שם ברשי": "ולא תאמר וגו' - שהקב"ה הבטיחני לעשרני שנאמר ואברכך". צריך להבין מה איכפת לו לאברהם לקחת ממלך סדום, הרי מגיע לו כמה אחוזים מהשלל ואיך הוא תיארו לעצמו את ההבטחה של הבורא עולם להעשירו? אלא זה אותו גדר כמו שאומרים בברכת המזון "לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם כי אם לידך המלאה הפתוחה". הרי בודאי הכל בא דרך בני אדם, שאם אנשים קונים ממנו הרבה, ע"י הוא מצליח בעסקיו. אלא כל הבקשה היא שלא נצטרך להגיע למתנת בשר ודם, כלומר שבני אדם לא יחשבו שהם נוטתים לנו, כך גם הבין אברהם אבינו שאם מלך סדום יכול לחשוב שהוא העשיר את אברהם, אין זה "ואברכך".

אשם ברשי": "ולא תאמר וגו' - שהקב"ה הבטיחני לעשרני שנאמר ואברכך". מדוע אברהם לא ראה בזה קיום של ההבטחה של "ואברכך"? גם מדוע חזקו להלל את המהר"ל מבאר, שברכה פירושה הוספה. ברכה שמוסיפה לאחר ע"י שמחסרת לשני אינה נחשבת ברכה. ולכן כאן, שאם אברהם אבינו יקה, יחסר למלכים, זה לא ברכה ולכן לא לקח. ומה שלקח באבימלך, זה היה בגדר כפרה, ועבור כפרה, זה כבר לא חסר. וכן אומרים בהלל "ברך את בית ישראל יברך את בית אהרן כו' יוסף ה' עליכם", ברכה היא הוספה, יוסף ה' עליכם.

ומכאן אף בוקעת ועולה טענתו של אברהם כלפי מלך סדום:

(שם ג)

"ולא תאמר אני העשרתי את אברהם".

שאף מלך סדום מודה, שבדין זכה בו אברהם, וסדך גול לא דבק בידו. אבל ודאי יהא טוען, שהרקע הסדומי, הוא העומד ביסוד עושרו של אברהם. שאלמלא עשרם של אנשי סדום, אף אברהם נמי לא היה מתעשר. והם הן השינוי בצעם, בעקב קפיצת ידם, ובדרכי רמייה. ומכאן בוקעת ועולה הטענה, ששיטתם של אנשי סדום, גישתם בדרכי השגת הממון - הוכחה! דהא קמו, שאף אברהם לא נתעשר אלא בעקבם. צא ובדוק - יאמר הסדומי - ותמצא, שדרך קביצת הממון דידן, היא העומדת אף ביסוד עושרו של אברהם.

"אני העשרתי את אברהם!"

וסיילוק ידיו של אותו צדיק מממון זה, עדות היא לבאי עולם, שעושר אפשר לו לצמוח, על קרקע מדושתה ביושר טהור.

ק"ו לתת פרשת לק"ך עליון

עד כמה על האדם לחשוך את עצמו

"תן לי הנפש והרכש קח לך" (יד. כא)

לימוד נפלא עד כמה על האדם לחשוך את עצמו, היה הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל ראש ישיבת פוניבז' מביא ששמעו רבו הסבא מסלבודקה זצ"ל הלא מן הדין כל הרכוש שהביא מהמלחמה היה שייך לאברהם אבינו, אם משום כיבוש מלחמה או מדין מציל מן הארץ ומן הדוב. אמנם, אברהם אבינו למרות שחורף נפשו במלחמה זו להציל את לוט אחיו לא רצה שום הנאה גשמית ממצוה זו, ולפנים משורת הדין החזיר את כל השלל למלך סדום. לכאורה די היה לו בהחלטה זו, אך אברהם אבינו לא הסתפק בזה, הוא קופץ ונשבע: "הרימותי ידי אל ה'... אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך", לא רק נשבע שלא יינה מהעושר והשלל, אלא אפילו משרוך נעל לא יינה, מדוע? כי אברהם אבינו הכיר את כוחות נפש האדם, וחשד עצמו שמה אם יינה אפילו משרוך נעל יתקפהו יצר חמדת הממון וישחד אותו בכל אנפן ליהנות מהשלל, ולימדנו לקח לדורות עד כמה יש לאדם לשים לעצמו גדרים וסייגים ולא להאמין בעצמו.

מחשבת מוסר ח"ב עמ' תס"ח

קרב אסופת בראשית מערכות

וכל כך למה? מה טעם ראה אברהם להתרחק מרכוש זה, עד שמצא חובה לנפשו, להשביע עצמו שלא ליטלו?
ודברי חכמים, עשירים במקום אחר. שעל האמור בהמשך הפרשה: "בלעדי, רק אשר אכלו הנוגרים וגו' הם יקחו חלקם" (שם ל"ז), שנו חכמים:
"קשה גזל הנאכל, שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים להחזירו". (חולין פ"ט, א)
והרינו למדים כאן, טעמא דעובדין דאברהם. ממון זה, היה בו סדך שלילי, ולפיכך פרש הימנו. אלא שהדיבור הזה מתמיה. שאותו הממון, ודאי של אברהם היה בדין גמור, שהרי קנאו בכיבוש מלחמה. ואם אין דיינו בקניין כיבוש, עוד נוסף עליו קניין אחר, שמלך סדום, מרצונו ודעתו העניקו לו במתנה גמורה; כנאמר בפרשה: "והרכוש קח לך" (שם כ"א).

ונראין הדברים, שנדנדו עבירה, אכן לא היה בו. אלא שממונם של אנשי סדום, פגום היה בעיני אברהם, מפני שהיה ספוג לפני ולפנים, מלבר ומלגו, בניחוחו של גזל. היה זה רכושם של אנשים שדבקו בממון בכל מאווד: "הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה" (יוחאל טז, טס). ודבק בו באותו ממון, ריח אבק גזל של משפטי סדום השרירותיים.

כי כח הדימוי, יוצר זהות רגשית לכל סובב - אף לדומם! שכך טבעו של אדם, שהוא יוצר דיוקן קלסתר פנים אף לדומם, ומאנישו כביכול. משל האם האהבת, הכמהה ומתגעגעת, אל בנה השרוי במרחקים. שקווצת שערות שנגזזו מראשו, ואפילו סתם חפצים שהיו בשעתם מוקד התעניינות לבן האהוב, כלים שהיו תדירים בשימוש - מעוררים זכרונות נפשה. והוויית בנה ובבואתו, משתקפת לה בהם. והדוממים הסתמיים הללו, מנחמים ומפצים אותה בהיעדרו. והצייר האמן, כאשר היטיב לבטא את מראה רוחו על משטח הבד, מתקשה להפריד מעל פיסת אריג צבועה זו. באשר זו הפכה, ביטוי ודאי לנפשו שלו. [והרחבנו דברים בנושא, באסופות כך ד: "פתיל הדימוי"]

וממונם של אנשי סדום, ספוג היה לפני ולפנים, אהבת בצע. ובהכרח היה מעורר בנפש רגשה את דימוי תאוות הממון, את התעוררות יצר הגזל. רכוש שכזה, נפשו של אברהם בחלה הימנו בסילודין. והגם שהיה שלו בדין גמור, הוא נידון בעיני אברהם, כרכוש גזול.

ואף על פי כן, אילו בא לידו ממון זה, דרך מקרה, לא היה פורש הימנו. שהרי"ח הסדומי שלו נמר, בגופו של מעשה המקח. ש"ח השקיע בו אברהם מעמלו ומאודו. אבל כיון שלא בא לידו אלא מכה ניצוח כיבוש מלחמה, ובתורת מתנה, לא פג אופיו הסדומי.

After Avraham defeated the four kings in battle, the king of Sodom made a request: "Give me the people and take the spoils for yourself" (Breishis 14:21). In response, Avraham swore not to take any of the bounty, lest someone claim that it was the king of Sodom who made Avraham wealthy. Ramban explains that the impetus for Avraham's oath was to keep his yetzer hara in check. He cites Sifrei, which states that we find such conduct on the part of all righteous men: they swear in order to prevent their yetzer hara from causing them to sin.

It is only the righteous who conduct themselves in such a manner. When they are concerned that their desires might get the best of them, they swear not to fall prey to their yetzer hara. This effectively erects a fence between them and the sin, for they will certainly not renege on a promise. Most of us, however, do not feel these concerns. We are often complacent and do not take the necessary precautions to avoid likely or imminent aveiros. The Torah teaches us that this is not the proper way. The righteous do not trust themselves, and when an opportunity for sin presents itself they immediately incapacitate their yetzer hara by swearing not to falter.

29

Practically speaking, we should not place ourselves in circumstances where we will be tested or tempted to sin. However, if we

anticipate that we might come to such a situation or we already find ourselves in such a situation, the best ammunition against the yetzer hara is to create a barrier, by taking additional or exceptional precautions. Such conduct will give us the added dose of determination not to fall into the

"The best ammunition against the yetzer hara is to create a barrier, by taking additional or exceptional precautions."

hands of the yetzer hara. If Avraham felt it necessary, shouldn't we?

(Shiurei Chumash, Parashas Lech Lecha 14:22)

33

הגודר בעד עצמו קדוש הוא

עד היכן מגעת רוממותה של קבלה, אשר קיבל אדם על עצמו. זאת אנו למדין מדברי המשנה בנזיר (10), וכפי שפירשה הגר"ח זייעצ'ק זצ"ל (אור חדש עמ' קב) 'כהן גדול ונזיר אין מטמאין לקרוביהן, אבל מטמאין למת מצוה, היו מהלכין בדב' ומצאו מת מצוה, רבי אליעזר אומר, יטמא כהן גדול ואל יטמא נזיר, וחכמינו אומרים, יטמא נזיר ואל יטמא כהן'. הנה אם נשפוט ע"פ שכלנו, הרי שדברי חכמינו

נראים צודקים, ודברי רבי אליעזר לכאורה תמוהים, שהרי מה מקום יש להשוות בין קדושת הכהן הגדול, אשר שמן משחת אלוקיו עליו וכל ימיו בקדושה, לבין הנזיר שלא מכבר התקדש, וקדושתו אינה אלא לזמן מועט.

על כך אומר הגר"ח: 'הנזיר שפירש עצמו משתיית היין רק חודש ימים, זכה להיות מוכתר בכתר נזר האלקים על ראשו, הקב"ה עיטרו בעטרה של קדושה, עד שלפ' ר' אליעזר היא גדולה מקדושת כהן גדול, שאם מצא מת מצוה בדרך, הכה"ג מטמא והנזיר לא. כי הנזירות במשך חודש ימים פירושה, כיבוש היצר אלפי פעמים, כי יצרו תוקפו לעבור על שלושים ימות, שבכל אחת מהם, עשרים וארבע שעות, ובכך שעה שישים רגעים, ובכל רגע ורגע עומד תחת שלטון היצר, המסיתו ומדיחו, ואם הוא יודע לעמוד בכל זה, זכר להשיג השגות גדולות ולהיות מוכתר בנזר אלקים'.

אם מחוט ועד שרוך נעל - שלא יהא שם שמים מתמעט

חשבון עמוק שמענו, בביאור סיבת סירובו של אברהם אבינו ע"ה ליטול דבר מה משל מלך סדום. והוא משום שכפי הידוע מדברי חז"ל (סוטה י.) ע"ד הפסוק (בראשית כא לג): 'ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם', כשהיו אורטג של אברהם אבינו מבקשים להודות לו עבור המזון שנתן להם, היה אומר להם, לא משלי אכלתם אלא משל הקב"ה, אשר הוא ברא הכל והכל מידו. ובכך היה מקדש אברהם אבינו את שמו יתברך בעולם. ומפני כן, לא רצה אברהם אבינו שיהא מעורב בממונו דבר משל מלך סדום, בכדי שלא יוכל לטעון שמשלו נהנו האורחים ולא משל אברהם, ונמצא כבוד שמים מתמעט חלילה.

ואל בינתך אל תשען

אעפ"כ, מוצאים אנו בפסוק זה את הלשון 'הרימותי יד', שהיא לשון שבועה (ראה: תנחומא יג ורש"י כאו), ומכאן למדים חז"ל (ספרי דברים ו ה), שצדיקים משביעים את יצרם, שהרי שבועה זו לא היתה מחויבת מכל סיבה שהיא, ובהכרח שהיא נבעה מחמת סיבה עמוקה יותר, שיתכן ענינה בדרכי עבודת ה' הוא: 'משביעים את יצרם'. מובנו של דבר הוא, החוב המוטל על האדם, אף אם הוא גדול כאברהם אבינו ע"ה לגדור ולשים לעצמו סייג, וכגון במעשה זה של מלך

סדום, שהשביע אברהם את עצמו, ולא בטח בגודל הכרתו וחשבונותיו, העמוקים מני ים, לרומם כבוד שמים.

31

שכר היראה - יראה

ובמדה זו, בה מדד אברהם לקונו מדדו לו, כמבואר בדברי רבותינו ז"ל (חולק פח: טו): 'ואמר רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לשתים מצוות, לחוט של תכלת, ורצועה של תפילין וכו'. רצועה של תפילין כתיב (דברים כח ה): 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך' וכו'. חוט של תכלת מאי היא, דתניא מה נשתנה תכלת מכל הצבעונין מפני שתכלת דומה ליס, ויס דומה לרקיע, ורקיע דומה לאבן ספיר, ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד, וכו'.

הנה מלבד השכר העצום אשר הנחיל אברהם לזרעו אחריו, יש למתבונן הרגשה בהנהגת המדה כנגד מדה, שיש בנתינת שתי המצוות הללו דוקא. שכן כי שם ה' נקרא עליך הנאמר בתפילין, משמעותו כפשוטו של מקרא - יראה ה', וממנה נובע המשך הפסוק: 'ויראו ממך', המתייחס כלפי אומות העולם. ובודאי פועלת היראה הזו על המתעטר בהם, לכה"פ כשם שהיא פועלת על גויי הארץ. וכמו"כ תכלת של ציצית, המגעת את דעת האדם עד כסא הכבוד, מובנה הוא יראה ה'. והיראה היא תולדת ותכלית הגדרים, שאין גדר למעלה הימנה ואין גדר מבלעדיה. אשר ע"כ זכה אברהם אבינו להנחיל ירושת עולם לבניו, שתי גדרים אלו - רצועה של תפילין ותכלת של ציצית - לבל תופר היראה מהם לעולם.

32

השם סייג לנפשו מנוחלי עוה"ב הוא

נראה שזוהו אף פירוש דברי חז"ל במסכת פסחים (קג): 'אמר רבי יוחנן שלושה מנוחלי העוה"ב אלו הן, הדר בארץ ישראל, והמגדל בניו לתלמוד תורה, והמבדיל על היין במוצאי שבתות. מאי היא, דמשייר מקידושא לאבדלתא. דומה כי א"צ להאריך בביאור הקושי המתגלה בדבריהם ז"ל, בהעמידם זה מול זה, אף המגדל בניו לת"ת והדר בא"י, לעומת המב"ל במוצאי שבת על היין. אכן דומה שבדבריהם אלו, מצאנו סמך לדברינו. מיהו אותו 'מבדיל במוצאי שבת'. מבואר בגמרא כי זהו 'המשייר מקידושא לאבדלתא'. ומפרש הרשב"ם (ו"ה דמשייר מקידושא): 'שיש לו מעט יין ומונע שו"יתו בשביל הבדלה'.

מונע פרושו - גודר. אין הוא פרוץ ונמשך אחר רצונו, אדם זה גדר ומנע בעד עצמו, ושם סייג כנגד רצונו, כ"ז לשם מה? רק מפני שהוא חפץ לקיים מצות הבדלה כדין. אדם הגדור בגדרים ואינו פרוץ לכל רוח, הושוותה מעלתו, למעלת הדר בא"י ולמעלת המגדל בניו לת"ת, והוא מנוחלי העוה"ב. נמצאנו למדים א"כ, כי אין עבודת ה' בלא להזדקק לגדרים אשר יעמידוהו. וכך יורה הנסיון, שסוד ויסוד הצלחתו של בן תורה, הוא להיות גודר בתוך מסגרת מעמידה ומחייבת, ומחושב

בכתרים קדושים ממכתיר כתרם, ואפילו דבר טוב, תשיבותו נעלה יותר אם הוא נעשה במתינות ומתוך שליטה, כך הוא נושא חן מלפניו ית"ש.

"צהלי קולך בת גלים" (ישעי' י, ט) "בתו של אברהם יצחק ויעקב, שעשו מצוות כגלי הים. (סנהדרין צד. א)

הגלים סוערים זה אחר זה, בכוח הם זועפים ומאיימים לשטוף את העולם, אבל כיון שהם באים ליבשה, מיד הם נעצרים וחוזרים לאחוריהם מפני גזירת ית"ש, חק נתן ולא יעבור, הם שולטים וכובשים את נטייתם לעבר הגבול. זהו החוק שטבע הקב"ה בסדר העולם והתנה בהם כי ישמרו את תחומם.

וכן הם האבות הצדיקים המושלים בנפשם כגלים הללו, מושלים על תנועת כוחותיהם ועל יצריהם, שולטים אפילו על שכלם הטוב ונפשם היפה, נעצרים הם תמיד מיראתם ואהבתם את ה', וזו היא המידה החביבה כל כך לפניו ית"ש.

(ראה "חדש" מתוך מאמר "משייר ומונע")

36 THE POWER OF A VOW

R. Freed

37

Avram lifts his hand and swears that he will not take as much as a thread or a shoelace from Sodom, because, he explains, he doesn't want the king of Sodom to be able to say that he made Avram wealthy.

The Midrash (Yalkut Shimoni 76) teaches that in the merit of not accepting the spoils of war, Avram received a promise from Hashem that his offspring would have mitzvos that correspond to the words he uttered to the king of Sodom: the

adds the Midrash, Avram was rewarded with the use of multi-colored threads in many fabrics used in the Mishkan, and the *chut hasikrah*, the red line that ran around the *mizbei'ach*.

*What was so special about Avram's refusal that he merited all these rewards?

*The Meshech Chochmah explains that the king of Sodom's offer actually represented an overwhelming test for Avram.

He had just defeated the victors of the first major war, with either a tiny force of 318 soldiers, or, according to one Midrash, with only his servant Eliezer. The natural attitude after winning such a war is to feel extremely powerful, and it is very tempting to feel that: *כְּחֵי וְעֵצֶם יָדַי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִּל הַזֶּה: my strength and the might of my hand gave me this power (Devarim 8:17)*. It is extremely difficult to avoid this trap; nearly every army that has been victorious in battle exhibits this attitude. This unfortunate reaction afflicted the IDF after the stunning victory of the Six Day War, and actually caused their near-complete collapse in the subsequent Yom Kippur War, when they were so convinced that no Arab country would dare compete with their vaunted army that they ignored many signs of impending war.

38 Avram Avinu wanted to do something drastic to ensure that he didn't fall into this trap, explains the Meshech Chochmah. His statement to the king of Sodom actually meant, "This was not my military victory, so I have no right to the spoils."

*In fact, the Ramban states that when Avram lifted his arm to swear to Hashem, what he was saying, in effect, was that if he did receive any booty from the king of Sodom, it would be *hekadesh* (sanctified for Hashem). He did so, explains the Meshech Chochmah, to actualize his recognition that he had not won the battle through his own prowess, but through Hashem's intervention.

"אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקה מכל אשר לך" (יד. כג)

"ולא תאמר אני העשיתי את אברם, אעכב לעצמי מן השב"י." (רש"י שם)

הנה מהלשון "אעכב לעצמי" למדים אנו, כי אברהם ניהל עם עצמו מאבק נפשי עז בענין שעמד נגד יראתו הטהורה הוא סירב ליטול ולהנות מן הרכוש שבא כתוצאה מן הנצחון במלחמה ומן השב"י, כדי לא לפגוע ולא לפגוע בנס שהקב"ה עשה לו במלחמה, ומאידך לא להנות מרכוש שבא לו כתוצאה מהפסד וחסרון שנגרם לברואי-עולם. ואעפ"י שיכול היה לכאורה לעשות היתר לעצמו בכך שהוא זכה במלחמה, ואולי זו אחת מברכותיו של הקב"ה והבטחתו לו "ואברכה מברכך" (שם יב, א), שהבטיחו להעשירו, מ"מ היסס ומנע את עצמו שלא ליהנות, מאחר ובטוח היה כי ברכת ה' תהיה, שלמה לכל צדדיה, לא יהיה בה שום פגם, ולא יהיה בה שום צד של ריעותא.

והרגשה זו היא שמנעתו ועכבתו מליקח מהשב"י בגבורת גדולתו וענותנותו, הצליח למנוע את עצמו מליהנות מרכוש זר, הוא הפעיל את כל כוח השליטה שבו כדי שלא להיכשל "אעכב לעצמי", אמר, אף על פי שאין דבר בעולם שיכול למנועו, אף על פי שאין פגם או איסור ליטול מן השב"י, מכל מקום, לאחר עיון ודקדוק מצא שיש בכל זאת צד קטן

של פגם ואיסור הנאה, וזאת כיון שאין כאן לברכה השלמה מאת הקב"ה, "ברכת ה' היא תעשיר" (משלי י, כב), אבל אם היא שלמה ונקיה.

אנו רואים ולמדים מאברהם איבנו ע"ה את הכשרון הגדול והגבורה העצומה "לעכב את עצמו" בטרם מעשה, וכאן הוא סוד הצלחתו הרוחנית של האדם, אושרו ועושרו, אם הוא יודע לעכב את עצמו בטרם כל דבר וכל ענין.

שמשון גבור הרוח, כל כוחו טמון היה ונסתר בנפשו מטעם נזירותו, שהוא סמל לכבישה ושליטה עצמית של האדם על עצמו, ע"ה הנזירות מכמה פעולות מסוימות זכה שמשון להצלחתו הרבה והגדולה שזכה לו לעצמו ובשביל עם ישראל, אבל אם פעם אחת נכשל ואיבד את כוח השליטה, כוח המניע, הפסיד את כל כוחו הנעלם והטמיר והביא אסון על עצמו ועל עם ישראל. שמשון החל להיות מושיעם של ישראל אולם לא גמר, הוא התחיל להצליח מפני הסוד הגנוז הזה, אולם איבד והפסיד הכל מפני טעות קטנה של איבוד השליטה על עצמו והימנעות מרצון לעשות משהו.

35 "רב לכם סב את החר הזה, פנו לכם צפונה" (דברים ב, א), "בלשון שדבר עשו ליעקב שאמר לו יש לי רב, נשתלם לו שכרו" (דעת זקנים)

יעקב מפציר בעשו "קח נא את ברכתי אשר הבאתי לך כי חנני אלקים" אולם עשו מסרב ואומר "יש לי רב, אחי יהי לך אשר לך" ולבסוף "ויפצר בו ויקח". (בראשית לג, ט-יא)

*הנה אף על פי שבסופו של דבר הלא קיבל עשו את המתנה, אבל בשביל כך שבתחילה סירב קצת והיסס מלקחת, בזה שאמר "יש לי רב", בעבור אותו רגע קט של שליטה עצמית והימנעות מלקחת זכה עשו לקבל שכר שלא יפגעו בורעו ולא יטרודם בימי משה, כאשר בני ישראל נצטוו להסב את ההר, בשמים התחשבו עם השליטה והפרישה של עשו לרגע אחד.

הנה עד כמה חשובה בשנים המניעה והפרישה לרגע אחד, רגע אחד של נזירות מדבר עבירה, ואפילו כושר השליטה והפרישה מדבר שהוא מותר, חשוב לפני כסא הכבוד, ושכרו הרבה מאד.

הלקח הטוב מכל הענין, כי השליטה העצמית שאדם מונע מעצמו את רצונותיו, ואפילו בתנועה קלה, חשובה מאד לפני הקב"ה, והיא מוכרתת

39 The Beis Yisrael of Gur offers an alternative reading of this verse that serves as a fascinating addendum to the *Meshech Chochmah*. He states that when Avram said, "You will not say, 'I made Avram rich,'" he was not speaking to the king of Sodom, but to the hand he had raised earlier in the *pasuk*. He was telling his own hand, "This wasn't your victory; it was Hashem's."

* Military victory is not the only success that we see people ascribing to their own might. Whenever a person is successful — whether in business, childrearing, or even Torah study — the natural reaction is to feel a sense of accomplishment and feel that it is his own talent that has produced that success. So if you do become a rich man, make sure to follow Avram's lead and declare to yourself: *You did not make yourself rich!*

40 Strive For Truth - AVRAHAM AND THE KING OF SODOM | 75

To see God as "Owner of heaven and earth" is to recognize that the whole of creation contains nothing but the means (*kelim*) for serving God and carrying out His will. The fact that He provides us with such ample means with which to serve Him makes Him *El Elyon*—the God of supreme blessedness.

MAKING AND BREAKING *KELIM*

There are many types of *kelim* which a person can use to further his spiritual progress. *Kelim* may be external things, such as property, environment, teachers, and pupils. Or they may be internal things, such as talents, abilities, character traits and so on. External *kelim* are apt to change according to the changing level of a person's service. They may also be removed if the person reaches a level where he no longer has need of them.

➔ A child may be induced to learn by offering him candies or a small coin. These are his *kelim* for progress at his level. An older boy may be encouraged to study by offering more valuable prizes or honors which distinguish him from his peers. What was an inducement when he was younger has now lost its significance; it is no longer a *keli* for him. When a person reaches the level of learning for its own sake—*lishma*—all the inducements of *she'lo lishma*, including honor and distinction, no longer hold any attraction. This "breaking of the *kelim*" simply means that the *kelim* have served their purpose, which was to help a person in his spiritual progress until they are no longer necessary.

41 *KELIM* BELONG TO GOD

When Avraham said "I raise my hands to God," this implied that all he had—all his *kelim*, both external and internal—were devoted solely to the service of Hashem. *Hazal* have told us that "Avraham had made peace with his *yetzer*."² This means that the suggestions of the *yetzer* no longer had the power to tempt him. He saw in them only an opportunity to serve Hashem. The suggestions of the *yetzer* only provided him with an opportunity to reject them for the glory of Hashem.

42 ANOTHER WAY IN WHICH *KELIM* MAY BE BROKEN

As we have seen, *kelim* may be broken and become useless because a person's spiritual progress makes them unnecessary. However, they may also be broken because a person failed to progress and indeed descended the spiritual ladder. He may have fallen under the influence of the *yetzer ba-ra'* to such an extent that he no longer uses his *ke-*

43

lim—both external and internal—for progress. They are no longer useful to him, therefore they become broken and useless. If we look carefully at the words "darkness on the face of the deep (*ve-hoshech al penei tehom*)" at the beginning of the Torah,³ we see that the last letters of these words spell the word *kelim*. The Torah is hinting that if a person, God forbid, descends to the *tehom* of darkness and materialism, his *kelim*, too, return to *tohu va'vobu*—chaos.

* What method can we suggest which might enable us to leave the confused world of vessels that have been broken because they no longer serve for spiritual ascent? Rav Nahman of Bretzlav cites the verse: "The people stood at a distance and Mosheh approached the darkness where God was."⁷ He explains that a person can feel himself so far from Hashem that he sees no possible way of ever coming close to Him. But, says Rav Nahman, a person who has a yearning to come close to Hashem at all costs must approach the darkness—enter that part of his mind where Hashem is most hidden—and he will find that "God is there."⁸ God hides within the darkness and this is where He may be found.

44 A person who is so far mired in sin that it is impossible for him to emerge through *kelim* and *she'lo lishma*, has these aids taken away from him. There is no point in his having them. He is left with his broken *kelim* until he reaches the

extreme of despair. Then, if there is still a spark of sense left in him, he will realize that he can no longer continue on this path which only leads to desolation and destruction. He will see that his only chance is to gather the remnants of his strength and smash all the apparent obstacles in his path in an extreme form of *teshuva*.

* This repentance will change him completely in every detail. Nothing in his life today will resemble his behavior of yesterday. He will rise in rebellion against the *yetzer ba-ra'* on all fronts. This is what Rav Nahman meant when he said that a sensible person will recognize his Creator in the midst of all the obstacles and difficulties. He will understand that they were all given to him to assist him to return to Hashem with tremendous impetus. "God is there in the darkness—for the one who is determined will come near."⁹

45 In the course of Avraham's battle against the four kings, the Torah relates: "And he divided against them by night,"¹⁰ on which the Midrash states: "The night was divided by itself"; others say: "Its Creator divided it."¹¹ Night alludes to the spiritual darkness of utter confusion. The first opinion tells us that the person who is determined to emerge from this darkness into the light of *teshuva* will find that the darkness divides and is torn apart by itself. This is its nature. The second opinion states that only heavenly aid can enable a person to emerge from the darkness of despair. "His Creator divides it." The point of the second comment is that it is absolutely essential for a person to pray for heavenly aid at every stage of his endeavor. His own powers are not sufficient. His success will not be permanent without heavenly aid, and heavenly aid is available only through prayer.